

מבצע אנטבה בהלכה מאת הרב עובדיה יוסף (תורה שבעל פה יט)

הנה לפני שהוחלט סופית ע"י הממשלה על מבצע אנטבה שנקרא בשם מבצע יהונתן, עמדה לפנינו השאלה מצד כמה ממשפחות היהודים החטופים שהיו במטוס אייר פראנס האם על פי ההלכה יש לשחרר את ארבעים המחבלים הכלואים בישראל כדרישת החוטפים, על מנת להציל את חייהם של מאת החטופים, או שמא יש לומר

שמלבד שע"י כך פותחים פתח לחטיפות נוספות כדי לסחוט שחרור מחבלים נוספים לאחר שיצליחו במשימתם זו, עוד יש לחוש שקרוב לודאי שהמחבלים אשר ישוחררו מכלאם ינסו לחדור שנית למדינת ישראל להרוג ולרצוח אנשים נשים וטף, ונמצא שבכדי להציל את היהודים החטופים מודאי סכנה - מעמידים את היישוב, בפרט בערי הספר, עכ"פ בספק סכנה.

ובאמת שישנה מחלוקת בפוסקים אם יש לאדם להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל תבירו מודאי סכנה,

כמו שיתבאר להלן.

אלא שבנ"ד מכניסים גם את אחרים בספק סכנה,

ואע"פ שבלא"ה ישנם אלפי מחבלים המתנכלים יישראל (יה"ר שיבוא בעל הכרם ויכלה את קוציו).

מ"מ, שחרור ארבעים המחבלים הנוספים על צרינו מגביר ביתר שאת את סכנת החדירות לישראל, ויהבי נפשייה לנקום נקט ולשפורך דם נקי

שו"ת יביע אומר חלק י - חושן משפט סימן ו

מבצע אנטבה בהלכה

ביום כ"ט סיון תשל"ו, נחטף מטוס של חברת אייר פראנס שהיה בדרכו לישראל, על ידי מחבלים.

במטוס החטוף היו הרבה נוסעים, ובתוכם מאה וארבע יהודים שהיו בדרכם לישראל.

המטוס הונחת באוגנדה, שהוא מרוחק ארבעת אלפים ק"מ מישראל.

באוגנדה קיבלו המחבלים סיוע משלטונות אוגנדה שהם שונאי ישראל.

שם שוחררו כל הנוסעים מלבד היהודים שביניהם.

החוטפים הציגו אולטימטום, שבו דרשו כי בתוך ארבעים ושמונה שעות ישוחררו חבריהם, ארבעים מחבלים

הכלואים בישראל, ואם לאו - הם יפגעו בבני הערובה הנמצאים בידם.

*והועלתה השאלה,

האם על פי ההלכה יש לשחרר את המחבלים הכלואים בישראל כדרישת החוטפים, על מנת להציל את חייהם של

החטופים היהודים,

או שמא יש לומר

שמלבד שע"י כך פותחים פתח לחטיפות נוספות כדי לסחוט שחרור מחבלים נוספים לאחר שיצליחו במשימתם זו,

עוד יש לחוש שקרוב לודאי שהמחבלים אשר ישוחררו מכלאם ינסו לחדור שנית למדינת ישראל להרוג ולרצוח

אנשים נשים וטף, ונמצא שבכדי להציל את היהודים החטופים מודאי סכנה - מעמידים את היישוב, בפרט בערי

הספר, עכ"פ בספק סכנה ממש?

בבא בתרא ח.

כללא דמילתא: כל מילתא דאית להו הנאה מיניה - אפילו מיתמי.

רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון.

א"ל אביי: והתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבויים?

א"ל: אנא לאחשובינהו קא עבידנא.

איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף. אמרה: ליהוי למצוה רבה.

יתיב רב יוסף וקא מעיין בה: מאי מצוה רבה?

א"ל אביי: מדתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבויים, שמע מינה: פדיון

שבויים מצוה רבה היא.

אמר ליה רבא לרבה בר מרי:

מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבויים מצוה רבה היא?

א"ל:

דכתיב (ירמיה טו:ב):

והיה כי יאמרו אליך אנה נצא, ואמרת אליהם:

כה אמר ה': אשר למות – למות; ואשר לחרב – לחרב; ואשר לרעב – לרעב; ואשר לשבי – לשבי,

ואמר רבי יוחנן:

כל המאוחר בפסוק זה - קשה מחבירו =

חרב קשה ממות - אי בעית אימא: קרא, ואי בעית אימא סברא:

אי בעית אימא סברא: האי קא מינוול והאי לא קא מינוול;

ואבע"א קרא: יקר בעיני ה' המותה לחסידי.

רעב קשה מחרב –

איבעית אימא סברא: האי קא מצטער והאי לא קא מצטער;

איבעית אימא קרא: טובים היו חללי חרב מחללי רעב.

שבי [קשה מכולם] - דכולהו איתנהו ביה.

ירמיהו פרק טו פסוק א - ה

(א) ויאמר יקנוק אלי:

אם יעמד משה וישמואל לפני אין נפשי אליהם הנה שלח מעל פני ויצאו:

(ב) והנה כי יאמרו אליך:

אנה נצא

ואמרת אליהם:

לה אמר יקנוק

*אשר למנות למנות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי:

(ג) ופקדתי עליהם ארבע משפחות נאם יקנוק

את החרב להרג ואת הפלבים לסחב ואת עוף השמים ואת בהמת הארץ לאכל ולהשחית:

(ד) ונתתם לזועה לזענה לכל ממלקות הארץ בגלל מנשה בן יחזקיהו מלך יהודה על אשר עשה בירושלם:

ירמיהו פרק מג פסוק ח - יג

(ח) ויהי דבר יקנוק אלי ירמיהו בתחפנחס לאמר:

(ט) קח בידך אבנים גדלות וטמנתם במלט במלכן אשר בפתח בית פרעה בתחפנחס לעיני אנשים יהודים:

(י) ואמרת אליהם

לה אמר יקנוק צב-אות אלהי ישראל

הנני שלח ללקחתי את נבוכדראצר מלך-בבל עבדי

ושמתי כסאו ממעל לאבנים האלה אשר טמנתי ונטה את שפירורו שפירורו עליהם:

ובאה ונא והנה את-ארץ מצרים

(יא)

*אשר למנות למנות ואשר לשבי לשבי ואשר לחרב לחרב:

והציתי אש בבתיה אלהי מצרים ושרפם ושבתם

(יב)

ועטה את-ארץ מצרים כאשר יעטה הרעה את-בגדו ויצא משם בשלום:

(יג) נשנה ושבר את-מצבות בית שמש אשר בארץ מצרים ואת-בתיה אלהי-מצרים ישרף באש: o

כתובות נב.

תנו רבנן:

נשבית, והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה –

פודה;

פעם ראשונה –

רצה – פודה;

מכאן ואילך –

רצה - אינו פודה דלא תקינו בה רבנן אלא חד פדיון;

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהם מפני תקון העולם = שלא ירגילו להעלות על דמיהן.

הא בכדי דמיהן - פודין, אף על גב דפרקונה יותר על כתובתה.

ורמינהי:

נשבית, והיו מבקשין ממנו עד עשרה בכתובתה –

פודה;

פעם ראשונה –

רצה – פודה;

מכאן ואילך –

רצה - אינו פודה;

ר"ש בן גמליאל אומר:

אם היה פרקונה כנגד כתובתה – פודה

אם לאו - אינו פודה, דלא יהא טפל חמור מן העיקר = תנאי כתובתה יתר על הכתובה.

?!?

רבן שמעון בן גמליאל תרי קולי אית ליה = לא יותר על דמיה שהיא ראויה לימכר בשוק, ולא יותר על כתובתה.

What is/are the machloket/ot, and how do we pasken?

משנה כתובות נא.

לא כתב לה "אם תשתבאי - אפרקינך ואותבינך לי לאינתו"; ובכהנת: "אהדרינך למדינתך" - חייב,

שהוא תנאי בית דין.

נשבית - חייב לפדותה, ואם אמר "הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה" - אינו רשאי.

משנה גיטין מה.

אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן, מפני תיקון העולם;

רי"ף

ת"ר: נשבית והיו מבקשין עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה

רשב"ג אומר אין פודים השבויים יתר על דמיהם מפני תיקון העולם

וכן הלכה

ת"ר

נשבית והיו מבקשין עד עשרה בכתובתה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה

דברי רבי

רשב"ג אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה

והלכה כרבי

רמב"ם הלכות אישות פרק יד הלכה יט

אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו ביתר על דמיה אלא כמה שהיא שוה, כשאר השבויות. היו דמיה יתר על כדי כתובתה, ואמר: 'הריני מגרשה וזו כתובתה ותלך ותפדה את עצמה' - אין שומעין לו, אלא - כופין אותו ופודה אותה, אפילו היו דמיה עד עשרה בכתובתה, ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה. במה דברים אמורים? בפעם ראשונה, אבל אם פדאה ונשבת פעם שנייה ורצה לגרשה - הרי זה מגרש ויתן כתובה והיא תפדה את עצמה.

רא"ש מסכת כתובות פרק ד סימן כב

ת"ר נשבת והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אין פודה רשב"ג אומר אין פודין השבוים יתר על כדי דמיהם מפני תיקון העולם. פסק רב אלפס ז"ל הלכה כרשב"ג, משום דקתני סתמא דמתני' בגיטין "אין פודין את השבוים יתר על כדי דמיהם מפני תקון העולם", ומשמע כל שבוין = אפילו אשתו נמי. והר"ר מאיר הלוי ז"ל פסק כתנא קמא, דהלכה כרבים, ומתני' דגיטין - איירי בשאר שבוין, אבל אשתו כגופו, וכמו שאדם יכול לפדות עצמו בכל ממונו, אשתו נמי, כיון דחייב לפדותה בתנאי כתובה - כמו שיש לה ממון דמי, וכן מסתבר.

ת"ר

נשבת והיו מבקשין ממנה עד עשרה בכתובתה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה דברי רבי רשב"ג אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה. הא דקאמר "רצה אינו פודה" - פירש רש"י אינו פודה כלל, דלא תקינו לאשה אלא פדיון אחד. וי"מ ביתר מכדי כתובה. ומסתבר כפי' רש"י, דמאי שנא פדיון שני מפדיון ראשון אם חייבוהו חכמים בפרקונה?! לעולם, כי היכי דבפדיון ראשון עבדי טפל חמור מן העיקר, ה"ה בפדיון שני?! ופסק רב אלפס ז"ל הלכה כרבי. ואף על גב דקי"ל הלכה כרבי מחבירו, ורשב"ג אביו היה - הכא מתני' דייקא כרבי, דקתני סתם "נשבת - חייב לפדותה" = בכל מקום שנשבת, אפי' ביותר מכתובתה. והרמב"ם ז"ל כתב: "אם נשבת פעם שנייה ורצה לגרשה - הרי זה מגרשה ותפדה את עצמה בכתובתה".

רבינו ירוחם - מישרים נתיב כג חלק ה דף נז טור ד

נשבת והיו מבקשים עד עשר' בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה. נשבת והיו מבקשים ממנה עד עשרה בכתובתה פעם ראשונה פודה שנייה אינו פודה ביתר מכתובתה אבל פודה אותה שנייה אם לא יהיה יותר מכתובתה ופרש"י דאינו פודה כלל, דלא תקינו לאשה אלא פדיון א', וכן נראה עיקר.

שולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן עח סעיף ב-ג

אין מחייבים את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה, אלא כמו שהיא שוה, כשאר השבויות. וי"א דאשתו כגופו דמי, ויכול לפדות בכל אשר לו (טור והרא"ש בשם הרמ"ה הובא בב"י). היו דמיה יותר על כדי כתובתה, ואמר: הריני מגרשה וזו כתובתה ותלך ותפדה את עצמה - אין שומעין לו, אלא כופין אותו ופודה אותה אפילו היו דמיה עד י' בכתובתה, ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה. בד"א? בפעם ראשונה; אבל אם פדאה ונשבת פעם שנייה ורצה לגרשה - מגרשה ונותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה; אבל בלאו הכי - אינו חייב לפדותה בפעם שנייה (ב"י).